

„Eltűnt” idők nyomában: mivé lettek az egykori úttörőtáborok?

Mint a mókus fenn a fán...

Kellemes érzés elmerengeni az iskoláskori emlékeken és a mai gyermekeknek mesélni, milyen volt fiatalnak lenni néhány évtizeddel ezelőtt. A mostani 30-as, 40-es generáció meséiből nem hiányoznak az úttörőtábori élmények, történetek, hiszen ebből a korosztályból szinte mindenki nyaralt ezeken a helyen. De vajon mi lett az egykor volt úttörőtáborokkal?

Gyarmati Petra | gyarmatip@ttrend.hu

Információt kapni az egykori úttörőtáborokról korántsem egyszerű. Az interneten ugyan működik néhány fórum, amelyekben a tábori élményeket osztják meg egymással a beírók, azonban az úttörőmozgalom és a táborok után kutatva az úttörők 12 pontján kívül nem igazán találni mást. A világhálóról a történelemnek ez a szelete egyszerűen hiányzik, mintha kiradírozták volna, és az egykori úttörőtáborokról egyéb forrásokból sem könnyű tájékoztatást kapni. A 81/1990-es minisztertanácsi rendelet határozott a táborok egy részének rendszerváltás utáni sorsáról, ennek melléklete felsorol csaknem hatvan, akkor még megyei KISZ- és úttörőelnökségek tulajdonában lévő ingatlant (tábor, székházat, üdülőt), azonban az akkor számba vett egységek már csak töredékét adták a korábban az országban működő táboroknak. A rendeletbe bekerült táborok számához képest legalább ötször ennyi üzemelt országszerte, járások, nagyközségek, városok tulajdonában. Ezeknek a kisebb táboroknak a sorsáról még kevesebbet lehet tudni. Voltak települések, ahol a téészek üzemeltették a község táborát, ezek az egységek a téészek privatizációjával magánkézbe kerültek.

Alapítványi védelem

A fent említett rendelet az egykori úttörőtáborok kezelésével a Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Alapítványt

bízta meg, ez az alapítvány alapító okirata is. A rendelet megalkotásában részt vett *Haraszi István*, a Csillebérci Szabadidő- és Ifjúsági Központ ügyvezető igazgatója, aki 1990-ben a Minisztertanács Ifjúságpolitikai Titkárságának helyettes vezetőjeként dolgozott. Haraszi büszkén tekint vissza a rendelet megalkotására. Kérdésünkre elmondta, hogy az Állami Ifjúsági és

Sport Hivatalból (ÁISH) kiváló Ifjúságpolitikai Titkárság célja az volt, hogy megmentse a gyerekeknek, a fiataloknak a vagyont. Ez sikerült is, hiszen az okirat mellékletében megnevezett táborok többsége a mai napig ifjúsági táborokként működik, többségük alapítványi kézben van, és megúszta a privatizációt.

Az alapítványok létrejöttében szintén szerepet vállalt *Németh Ferenc*, aki ma a Magyarországi Ifjúsági Szállások Szövetségének főtitkára. Szerinte a német példát követve szerencsés esetben is alakulhatott volna a sorsuk az egykori úttörő- és

KISZ-táboroknak, ha a rendszerváltáskor egy olyan civil szervezet kapja meg az üzemeltetési jogot, amelynek feladata évente meghatározott számú fiatal üdültetése, táboroztatása lett volna. A táborok így megmaradtak volna állami tulajdonban, viszont üzemeltetésük egységes és szakszerű lehetett volna. Az ifjúsági turisztikai szolgáltatói háttér megléte miatt pedig egységes ifjúságturisztikai politika is létrejött volna.

Az ingatlanokat a rendelet szerint a Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Alapítvány elidegenítési tilalommal a regionális, helyi alapítványok tulajdonába adja, ha illet a megyei tanácsok létrehozhat. A rendelet azonban komoly feltételekhez köti ezt. Egyrészt az ebből a célból létrehozott helyi vagy regionális alapítvány kuratóriuma legalább 51 százalékban bejegyzett és e területen működő gyermek- és ifjúsági szervezetek képviselőiből kell, hogy álljon. Ha az alapítvány értékesíti az ingatlant, a vételárból befolyó összeget a Minisztertanács költségvetésébe be kell fizetnie, amely köteles azt gyermek- és ifjúsági célokra használni. A harmadik kikötés – az alapítványok vállalják, hogy a turisztikai célokra alkalmas kapacitás húsz százalékát a Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Alapítvány részére önköltségi alapon felajánlják – olyan elképzelést szolgált, amellyel országos táborozási láncot szerettek volna létrehozni. Ez azonban ilyen formában nem nagyon működött.

Az időközben Nemzeti Gyermekek és Ifjúsági Közalapítvánnyá változó alapítványt és annak ingatlanhasznosításra létrehozott 100 százalékos tulajdonú leányát, a Talent Szervező Kft.-t azonban tavaly az 172/2006-os kormányrendelet megszüntette. A közalapítvány jelenleg még három iskolát tart fenn speciális oktatást igénylő gyermekek számára, va-

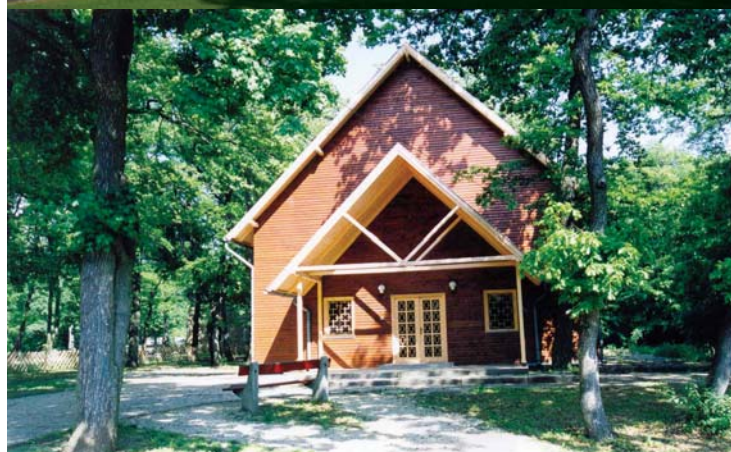
lamint Bajánsenyén, Püspökladányban, Szarvason és Véneken üzemeltet tábor. Ezek sorsáról lapzártánk után döntenek. A közalapítvány meghatározott feltételekkel adja tovább az említett, jól működő táborokat, így kikötés, hogy a jövőben is a gyermekek szolgálatában működjenek. Értesüléseink szerint várhatóan a helyi önkormányzatok veszik át és üzemeltetik tovább őket.

A dicső múlt

Haraszi István emlékei szerint egyidejűleg 200 ezer gyereküdülési férőhely volt az úttörőmozgalom fénykorában az országban, amelyek a gyermek- és ifjúsági korosztály harminc százalékát voltak képesek befogadni és kiszolgálni egy nyáron. Az úttörőszövetség akkoriban 1-1,2 milliós tagságot tudhatott magáénak, és a középiskolások is több százezren voltak. Megvolt a szervező erő az országban: az országos elnökség eldöntötte, melyik turnus milyen tartalmú programot valósít meg, és a turnusra melyik megye hány férőhelyet kap. A megyei úttörőelnökség osztotta szét a megyei úttörőcsapatok között a férőhelyeket. Az úttörőcsapatok pedig eldöntötték, hogy a kapott helyekre kiket küldenek el. A gyerekektől a részvételért jelképes térítési díjat kértek, a táborok az úttörőszövetség költségvetéséből működtek. 1963-ban Balatonszabadi-Sóstón töltött egyhetes táborért 60 forintot kértek. Ezzel szemben az országban kínált ideai gyerektáborok között böngészve kiderül: egy szülő 30 ezer forint alatt nem tudja megúszni, hogy gyermekét egy hétre elküldje táborozni. Egyes önkormányzatok saját költségvetésükből jelentős összeget fordítanak arra, hogy szociálisan támogassák a gyerekek nyári táborozását. Itt a szülők átlagjövedelmétől teszik függővé, hogy a tábor teljes költségéből mennyit kell a gyerekek befizetnie, és a fennmaradó részt az önkormányzat pótolja ki.

50 ezer mai úttörő

Kevesen gondolnák, de az úttörőmozgalom napjainkban is az egyik legnépesebb gyerekszervezetként működik, több mint 50 ezer tagot számlál. Viszonyításként a cserké-

szek hazánkban körülbelül tízezen vannak. A Magyar Úttörő Szövetség pártsemleges közhasznú társadalmi szervezatként definiálja jelenlegi működését. Változatos programjai között a táborozás, sport, egészség- és környezetvédelem mellett kulturális és szociális tevékenységet is végez. Országsszerte működnek társulásai, legtöbbszörük nevében azonban már nem szerepel az úttörő szó. Az úttörőszövetség most is számos tábor szervez, országos táborait Csillebércen tartja. Nemzetközi ifjúsági tábora lesz Finnországban és Berlinben, ezeken 10+2 fős csoportok vesznek részt. A társulások által szervezett táborok keretében 15-60 fő juthat el az ország különböző pontjaira. A szövetség bázisa a Csillebércei Szabadidő- és Ifjúsági Központ, az egykori Csillebércei Úttörő Nagytábor.

Csillebérc egykor és most

A csillebércei tábor jövőre ünnepli hatvanadik születésnapját. 1948-ban kormányzati döntés volt, hogy itt gyerektábor, úttörőtábor hoznak létre. A tábor megépítéséhez önkéntes építőbrigádok érkeztek, és 48-ban már fogadott is vendégeket az első sátor tábor Csillebércen. 1950-re megépültek a fapavilonok, elkészült a parancsnoki épület. A Csillebércei Úttörő Nagytábor alapvetően sátor táboroként működött egészen a 70-es évek végéig. Haraszi István elmondta: hetes turnusokban érkeztek ide a gyerekek, egyidejűleg 1200-1500 gyerek táborozott itt. A rendszerváltáskor a csillebércei tábor a KISZ odaajándékozta, átadta az Úttörőszövetségnek. Az ajándékozás jogszerűségét megkérdőjelezték, emiatt jelenleg is bírósági ügy zajlik. A tábor a mai napig a Magyar Úttörő Szövetség kezeli tulajdonosként.

A Csillebércei Szabadidő- és Ifjúsági Központ befogadóképessége most is több mint ezer fő. Az ideérkezők többféle szállástípus közül választhatnak, a bungalók, az ifjúsági szálló, a nyári időszakban üzemelő kőépületek mellett Csillebérc autókempinget és sátorhelyeket is kínál. Az ifjúsági központban kávéház, étterem is működik, termei többféle

ITTHON

rendezvény befogadására alkalmasak. A Szabadság-hegyre érkezők a tábor számos sport- és szabadidős szolgáltatása közül is kedvükre válogathatnak. A terület egy részét a Challenge Forever Kft. bérlti, amely 2006 májusában erdei drótköteles akadálypályát nyitott meg itt. A gazdag kínálat ellenére Csillebérc kihasználtsága már korántsem olyan, mint egykor. A családok nehéz gazdasági helyzetét a tábor is érzi. Haraszi István elmondása szerint az idei júliusi hónap még várhatóan erős lesz, augusztusban viszont jóval kevesebben érkeznek majd.

Piros és kék nyakendők a Balatonnál

Hazánk másik nagy úttörőtáborának, Zánkának a története az 1960-as évekre nyúlik vissza. Az egyre növekvő táborozási kedv miatt felmerült az igény egy új úttörőtábor létesítésére, amelynek helyszínül az úttörőszövetség akkori vezetése Ság-pusztát választotta. Az eleinte egy úttörőparkról szóló beruházási elképzelések az évekkel tovább nőttek, 1962-re már úttörővárosról beszéltek a tábor megálmodói. A Balatoni Úttörőváros a Magyar Úttörők Szövetsége kezdeményezésére a kormány által kiemelt egyedi nagyberuházásként épült meg.

Közép-Európa legnagyobb úttörőtáborát, a Balatoni Úttörővárost 1975. május 25-én adták át a gyerekeknek. Az épülő tábort fokozatosan vették birtokukba a fiatalok. Zánka már 1971. július 5-én, az első létesítmények elkészülte után megnyitotta kapuit az úttörők előtt. A nyári üdülő- és saktáborok mellett országos, nemzetközi rendezvényeknek, versenyeknek, valamint nemzetközi táboroknak is otthont adott. A Balatoni Úttörőváros 1989-ig a Művelődési Minisztérium illetékes főosztályai, a Magyar Úttörők Szövetsége Országos Elnöksége és az intézmény vezetése által közösen elfogadott elvek alapján működött. A rendszerváltás idején a központi

Retrofesztivál

Az idei nyár különlegessége, hogy első alkalommal rendezik meg július 18–22. között a Zánkai Gyermekek és Ifjúsági Centrumban a BalaTONE fesztivált, amelyet a Wan2 és a Hegyalja fesztiválok szervező Delta Fest Kft. álmodott meg az egykori úttörővárosba. A mezőtúri helyett életre hívott zánkai fesztivál a manapság közkedvelt retroérzésre építve modern köntösbe öltöztetve megkísérli visszahozni az egykori úttörőtábori életérzést. A szervezők úgy vélik, Zánka mint helyszín sokak emlékeiben egyenlő a jó társasággal, a felhőtlen nyaralással. Az úttörőtábori hangulatról már a fesztivál kezdése előtt gondoskodtak a szervezők: a BalaTONE fesztivál népszerűsítésére május végén kisdobosok masíroztak egy délutánon keresztül a főváros forgalmasabb részein. A rendezvény ideje alatt a résztvevők hajózhatnak a korábban Szabadság, most Zánka nevet viselő egykori protokollhajón, amelyen *Kádár János Fidel Castrót* és *Indira Gandhit* is vendégül látta. A koncertek mellett a résztvevők fakultatív programok közül is válogathatnak.

állami beruházásként épült „nemzeti gyermekintézmény” válságos helyzetbe került. Több névváltoztatás és vitás működési koncepció után végül kincstári tulajdonban maradt, és továbbra is ifjúsági célokat szolgál. Megújult gazdálkodási formában *Bogó Ágnes* irányításával 1996. szeptember 1-jétől Zánkai Gyermekek és Ifjúsági Centrum, Oktatási és Üdültetési Közhasznú Tár-

A társaság 2000 júliusától az Ifjúsági- és Sportminisztérium felügyelete alá került. 2004-től a Kht.-nak két tagja van, 51 százalékban a Szociális és Munkaügyi Minisztérium, illetve 49 százalékban az Oktatási és Kulturális Minisztérium.

Zánka ma piacvezető pozíciót tudhat magáénak az ifjúsági turizmus területén. Évente mintegy 40-45 ezer vendéget fogad, akik 170-190 ezer vendégéjszakát töltenek el itt. A centrum különböző típusú szálláshelyei május 1-jétől szeptember 30-ig 3000 fő befogadására képesek, télen pedig 600 főnek tudnak szállást biztosítani. A vendégek elsősorban magyar gyermek- és ifjúsági csoportok, azonban több ezer visszatérő külföldi vendéget is magukénak tudhatnak, akik főként német, osztrák és orosz nemzetiségűek.

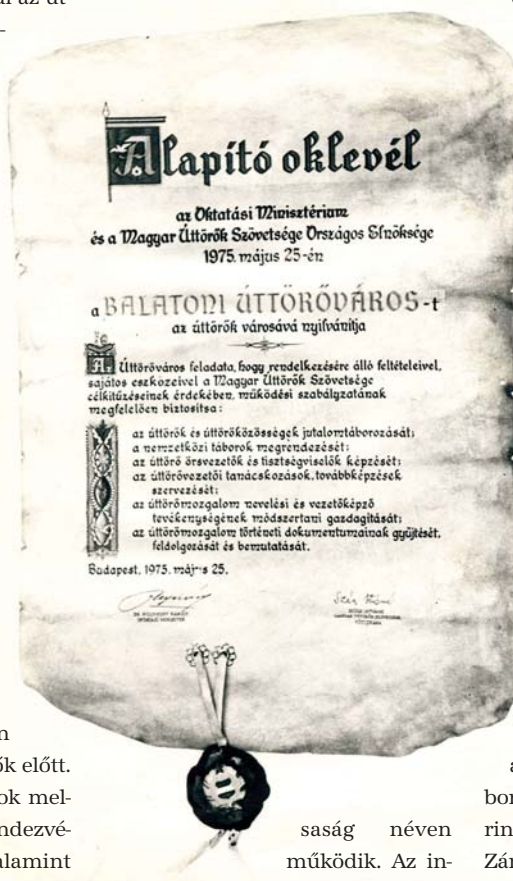
A gyerekek Zánkán idén több mint húsz különböző tematikájú tábor közül választhatnak. Az egyéni tábor kínálatban az egyszerű Balaton-parti vakációtól, valamint nagymamás és családi táborozástól kezdve a hastánc-, jóga-, média-, modell- és túlélőtáborig mindent megtalálhatnak az érdeklődők. A részvétel díj a tábor jellegétől függően 30-50 ezer forint között mozog.

Zánka múltjában és jelenében közös elem, hogy az ifjúságnak épült, és a Kht. az ő érdekükben szeretné megtartani, fejleszteni. Zánka alkalmas nemzetközi találkozóhelyként egy európai ifjúsági centrumként való működésre. A Nemzeti Fejlesztési Terv II. projektjeként lehetőség nyílik – a fenti célok elérése érdek-

ben – a szükséges források és feltételek megteremtésére.

Elvadult tájak, romos épületek

Nem minden úttörőtábor vészelt át azonban szerencsésen a rendszerváltást. Sok közülük az enyészetté lett. Az egykor szebb napokat látott szentendrei úttörőtábornak a tábort létrehozó *Déri György* lánya, *Déri Veronika* állított emléket weboldalával, amelynek megdöbbentő fényképalbumában évről évre nyomon követhető a tábor épülése, széplülése, majd teljes pusztulása. A szentendrei Park tábor létrehozásának ötlete 1969-ben merült fel, a tábor eredetileg lengyel cserediákoknak épült a szentendrei Izbégi Általános Iskola alatti kétholdnyi területen. A tábor 60-70 úttörő befogadására volt alkalmas. A Park táborban évente 600-700 úttörőt nyaralhatott. A szentendrei tábor a kezdetektől fogva a város kezelésében állt. 1992-ben ugyan az iskola gazdálkodásába került, a fenntartásához azonban anyagi segítséget nem kapott az intézmény, jogi helyzete pedig még 1996-ban sem volt tisztázott. A tábor ennek ellenére 1999-ig teljes kapacitással működött. A folyamatosan amortizálódó tábor az idő múlásával már nem tudta kielégíteni a táborozók komfortigényeit, a korszerűsítést pedig nem tudta az iskola saját erőből megoldani. Az elhanyagolt park illetéktelen látogatói szinte mindent megrongáltak, ami még épen maradt. Majd feltehetőleg az illetéktelen beköltözők miatt a volt tábor összes épületét ledózerolták, mára csak a betonlapok látszanak. Szentendre önkormányzata 2006 áprilisában a Park tábor rendezésére, hasznosítására ötletpályázatot

saság néven működik. Az intézmény gazdálkodása kiegyensúlyozott, megalakulása óta induló vagyonát 6,9 szeresére, bevételeit 3,5 szeresére növelte. A Kht. a kapott támogatásokat közhasznú feladatai ellátása során szál-lásárkedvezményként magyar fiatalok részére adja vissza.

írt ki, amelyek között voltak nyertes pályamunkák is, a témával kapcsolatban azóta csend van. Szentendrán másik két tábor is működött, mára mindkettő megszűnt.

Szervezetek, önkormányzatok kezében

Azokat az egykori úttörőtáborokat, amelyek ma is a gyerekek nyári üdültetését szolgálják, ma főként alapítványok, önkormányzatok működtetik. Az alábbiakban az ország különböző pontjain továbbra is gyermektáborként működő létesítmények közül szemezgettünk, amelyben segítségünkre volt *Németh Ferenc*, a Magyar Ifjúsági Szalások Szövetségének főtítkára.

A pilismaróti üdülőtábor 1973-ban kezdte meg működését úttörőtáborként. Üzemeltetője 1984-től Dorog Város Tanácsa, majd 1990-től Dorog Város Önkormányzata lett. A Dunaparti ifjúsági tábor befogadóképessége 120 fő, az elszállásolást kőépületekben oldják meg. A Sikondai Úttörőtábor a Baranya Megyei Gyermek- és Ifjúsági Közalapítvány üzemeltetésében áll, és napjainkban is gyermek- és ifjúsági táborként működik. Pavilonjaiban egy időben összesen 240 gyermek táboroztatását tudják megoldani. A felújított táborban több foglalkoztatóterem és erdei pavilon is található. Szintén a Baranya Megyei Gyermek- és Ifjúsági Közalapítvány működteti Balatonfenyvesen az egykori Ifjúsági KISZ-tábort ifjúsági üdülőként, amely 150 fő elszállásolását teszi lehetővé. A közalapítvány idén nem szervez táborokat, hanem országosan meghirdeti szálláshelyeit. A Baranya megyei kisebb települések számára minden évben pályázatot írnak ki, hogy a gyerekek kedvezőbb áron juthassanak el egy-egy táborba. Az 1960-as években épült és a Csongrád megyei KISZ-bizottság képzési központjaként működő szegedi ifjúsági tábor tulajdonosa a Dél-magyarországi Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány. A jelenleg Eko-Park néven működő területen négy motel található, ezek egyik fele két, negyven fő elszállásolására alkalmas, felújított kőház, a másik kettő pedig irodák részére kialakított vállalkozói központ. A felújított főépü-

letben irodák, oktatóterem és konferenciaterem kapott helyet. Tatán az Öreg-tó Club Hotel és Ifjúsági Tábor működött egykor úttörőtáborként. A komplexum szállodájában 45 főt, az ifjúsági szálláshelyeken 190 főt tudnak elszállásolni. A gyerekek itt kaland- és túléletábor, kézműves- és tánc-tábor, valamint ifjásztábor közül választhatnak.

Alapítványi kézben van, és a gyerekek üdültetését szolgálja ma is az Esztergom-Búbánatvölgyben található egykori Ifjúsági Sport- és Üdülőközpont, a volt szolnok-tiszaligeti Turisztikai és Szabadidőközpont, a Fadd-Domboriban található valamikor TOMISZ ifjúsági tábor, a Hegyhátszentjakab-Vadása-tavi tábor, a csopaki ifjúsági üdülő, valamint a felújított balatongyörök-szépkielői tábor, amelynek a rendszerváltás előtti neve *Kenyeres Júlia* ifjúsági tábor volt.

A Salgótarjánban a NODISZ ifjúsági tábor területén napjainkban kétszilagos szálloda üzemel Hotel Medves

néven, a táborok, erdei iskolák résztvevőit üdülőházaiban szállásolják el. A Pest Megyei Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány egyik tábora az egykori Zamárdi Úttörőtábor. A Zamárdi Gyermek- és Ifjúsági Tábor faházai május 1-jétől szeptember 15-ig üzemelnek, összesen 140 férőhellyel. Az alapítvány másik tábora a Kismaros-Börzsönyligeti Gyer-

vesen a volt úttörőtábor ma Bács-Kiskun Megyei Ifjúsági Tábor néven fogadja a táborozó gyerekeket. Kőépületében 110 férőhely található 4-5 ágyas szobákban. Az ifjúsági tábor közvetlen vízparti területen fekszik, 1200 m²-es telken.

A Nyíregyháza-Sóstógyógyfürdőn található egykori Megyei Ifjúsági Központ a rendszerváltáskor helyi alapítványi kézbe, később pedig magántulajdonba került. Ma is ifjúsági szállásként működik. Szintén magánkézben, de ifjúsági üdülőként működik a velencei volt Liget módszertani és üdülőcentrum. A gyermek- és az ifjú korosztály szolgálatában maradt, és a mai napig működik a Balatonszemesen található egykori Oktatási és Ifjúsági Tábor, a *Sröder Györgyről* elnevezett egykori balinkai gyermekvezető-képző tábor, a sopron-brennbergbányai volt *Nagy Jenő* úttörővezető-képző tábor és üdülő, a bajai Ifjúsági Turisztikai Központ, a szanazugi úttörőtábor, valamint a dédestapolcsányi, korábban Szőnyi Márton-úttörőtáborként működő létesítmény, amely jelenleg értékesítés előtt áll - mondta el lapunknak Németh Ferenc.

A Somogy Megyei Önkormányzat a gazdája a fonyódi Somogy megyei gyermektábornak, ahol jellemzően 7-14 éves korú gyerekek üdülnek. Az 1848 személy befogadására alkalmas Balaton-parti tábor szabad kapacitásának kihasználására külföldi gyerekeket is üdültet. A Somogy Megyei Közgyűlés részben a kihasználatlan kapacitás miatt tervezi, hogy a tábor egy részét értékesíti, a bevételből a megmaradt területen található szálláshelyeket felújítaná.

Táborlehetőség a mai lurkóknak

2004 ősze óta működik az országban a Táboroztatók Országos Egyesülete, amely a minőségbiztosítás és érdekképviselet mellett folyamatosan aktualizált információs adatbázist is üzemeltet.

Köszönet az információért Déri Veronikának (www.free-web.hu/park-tabor), Haraszi Istvánnak (www.csilleberciszabadido.hu) és Németh Ferencnek (www.miszsz.hu)